

TAMPERE

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen toimintamalli

Saksa

Sisällysluettelo

Alkusanat	3
Sanasto	4
Kaksikielinen varhaiskasvatus Tampereella	6
Arvolähtökohtia	6
Kielipedagogiikka ja käyttöteoria	7
Kielijärjestelyt ja opetusmenetelmät	7
Kaksikielisen varhaiskasvatuksen oikea-aikainen tuki	9
Kaksikielisen opetuksen jatkumo	9
Varhainen kielten oppiminen	11
Kielitaidon kehittymisen osa-alueet	12
Kielitietoisuus	13
Saksankielisen varhaiskasvatuksen toimintamalli	14
Perustiedot toimipisteestä	14
Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen	14
Pedagoginen malli	14
Kaksikielisen toiminnan toteutus	14
Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus	14
Aamupiiri	14
Liikuntahetki	15
Arjen taidot	15
Lepohetki	15
Pukeminen	15
Kielirikasteinen kaksikielinen varhaiskasvatus	15
Aamupiiri	15
Liikuntahetki	15
Ruokailu ja arjen taidot	15
Pukeminen	15
Ideoita saksankielisiin tuokioihin	16
Ohjattu suomenkielinen toiminta	16
Kulttuuri- ja katsomuskasvatus	16
Kaksikielisten ryhmien yhteistyötahot	18
Materiaalivinkit	18

Alkusanat

Tampereella kaksikielinen varhaiskasvatus ja perusopetus ovat olleet osa kaupungin opetustarjontaa jo 1980-luvulta lähtien. Vuosien varrella kielivalikoima on laajentunut ja yhteistyö eri koulutusasteiden välillä on tiivistynyt muodostaen yhtenäisen kielipolun varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Vuonna 2024 käynnistettiin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteinen kaksikielisen opetuksen kehittämishanke, jonka tavoitteena oli luoda Tampereelle pedagogisia toimintamalleja kaksikielisen opetuksen tueksi. Mallit palvelevat varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tarpeita ja vahvistavat erityisesti saksan- ja ranskankielisen opetuksen jatkumoa. Yhteisten pedagogisten käytäntöjen kehittäminen tukee kielenkäytön suunnitelmallisuutta ja henkilöstön osaamista kaksikielisessä opetuksessa.

Tampereella on aiemmin Opetushallituksen hankerahoituksella tuotettu kaksikieliseen opetukseen materiaaleja, joita päivitettiin ja hyödynnettiin osana tätä hanketta. Kehitetyissä pedagogisissa toimintamalleissa kuvataan esimerkiksi kaksikielisen kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita, kielenkäyttötilanteiden ja oppimisympäristöjen suunnittelua sekä toiminnallisia opetusmenetelmiä. Lisäksi malleissa tarkastellaan yhteistyön rakenteita ja toimintatapoja, jotka tukevat kieli- ja kulttuuritietoista kasvatusta.

Kaksikielisen opetuksen kehittämishankkeessa tuotettujen toimintamallien ja kehittämismallin tavoitteena on tarkentaa, miten kaksikielistä varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta toteutetaan Tampereen kaksikielisissä kouluissa ja päivä-

kodeissa. Yhtenäinen toimintatapa kaksikielisten luokkien, esiopetusryhmien ja varhaiskasvatusryhmien välillä on tärkeää, jotta toiminnan toteutus olisi johdonmukaista. Lisäksi kirjallinen kuvaus toiminnan toteutuksesta auttaa tekemään hiljaista tietoa näkyväksi ja tukee sen jakamista työyhteisöjen sisällä. Näin varmistetaan myös mahdollisimman sujuva ja johdonmukainen jatkuvuus varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Samalla on kuitenkin tärkeää huomioida, että kaksikielisen opetuksen toteutustavat voivat vaihdella lasten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan.

Hankkeen työryhmässä on ollut edustajia kaikista kaksikielistä opetusta tai kasvatusta tarjoavista yksiköistä. Työryhmän toimintaa on ohjannut saksankielisen opetuksen opettaja Annika Takala. Toimintamalleissa on pyritty yhdenmukaistamaan pedagogista kielimallia huomioiden samalla yksiköiden omaleimaiset piirteet. Mallit toimivat käsikirjoina niin henkilöstölle kuin johdolle ja tukevat kaksikielisen opetuksen laadukasta ja johdonmukaista toteuttamista Tampereella.

Erityiset kiitokset toimintamallien kirjoittamisesta ja hanketyöstä opettajatyöryhmässä mukana olleille: Annika Takala, Tiina Kallio, Laura Lehtonen, Maria Moisander, Freya Schienbein, Sari Sitrish, Anne Vacher, Virpi Matala, Eeva-Maria de Carvalho, Elina Blomqvist, Jenni Schorpp ja Mervi Uitti. Kiitokset myös kaksikielisten koulujen rehtoreille ja koordinaattoreille sekä varhaiskasvatusyksiköiden johtajille kehittämistyöstä ja toimintamallien kommentoinnista. Lopuksi kiitos varhaiskasvatuksen ja hallinnon toimijat hankkeen koordinoinnista ja toimintamallien yleisen osuuden kirjoittamisesta.

Sanasto

Tämä sanasto tarjoaa tiiviin ja selkeän kokonaisuuden kaksikielisen opetuksen keskeisistä käsitteistä, joita käytetään toimintamalleissa ja kehittämismalleissa. Jokaisen käsitteen merkitys on avattu lyhyesti. Sanaston tavoitteena on yhtenäistää käsitteiden käyttöä ja tukea pedagogisia ratkaisuja kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) = Kaksikielisen opetuksen pedagoginen suuntaus, jossa oppiaineen sisältö ja kieli opitaan samanaikaisesti vieraalla kielellä.

Kaksikielinen kielijärjestely = Suunnitelma, miten kahta kieltä käytetään käytännössä ryhmässä.

Kaksikielinen opetus = Kahta kieltä käytetään opetuksessa ja ohjauksessa niin, että molemmat kielet (varhaiskasvatuksen kieli ja kohdekieli) ovat sekä opetuksen tavoitteita että välineitä. Toimii yläkäsitteenä, jonka alle laajamittainen ja suppeampi kaksikielinen opetus kuuluvat. Sisältää erilaisia toteutumistapoja, kuten kaksikielinen pedagogiikka ja CLIL.

Kaksikielinen varhaiskasvatus = Varhaiskasvatusta, jossa toiminta tapahtuu kahdella kielellä (varhaiskasvatuksen kieli ja kohdekieli). Jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan kaksikieliseen varhaiskasvatukseen.

Kaksikielisyys = Kyky kommunikoida molemmilla kielillä ja vaihtaa niitä, vaikka lähes samantasoista osaamista molemmissa kielissä ei ole saavutettu.¹

Kielellinen moninaisuus / monikielisyys = Henkilön kyky käyttää useita kieliä (yksilön monikielisyys), tai erilaisten kieliyhteisöjen rinnakkaiselo (yhteisöjen monikielisyys).² Monikielisyydellä viitataan ihmisiin, jotka elävät vähintään kahden kielen vaikutuksessa. Ilmentyy esimerkiksi monien eri kielten käyttönä varhaiskasvatuksen kieliyhteisössä.³

Kielikasvatus = Kielikasvatus on kieleen ja kieliin liittyvää kasvatusta ja opetusta. Kielikasvatuksessa kielten oppiminen nähdään elinikäisenä prosessina, joka sisältää sekä formaalia että informaalista oppimista.⁴

Kielipedagogiikka = Kielten käyttöön, opettamiseen ja oppimiseen liittyvä pedagoginen ajattelu ja toiminta, esimerkiksi miten kieliä käytetään ja opetetaan sekä miten niiden oppimista tuetaan. Kielipedagogiikan ja kielikasvatuksen käsitteet ovat osittain päällekkäisiä ja toisiaan täydentäviä, ja kielipedagogiikka on olennainen osa kielikasvatuksen toteuttamista.⁵

Kielitietoisuus = Ymmärrys maailmasta ja ihmisten erilaisista tavoista puhua. Tiedostus siitä, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla ja ymmärrys kielen keskeisestä merkityksestä lapsen kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä, identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa; ymmärrys aikuisen roolista kielellisinä malleina lapsille.⁶

Kielten erottelu / tiukka erottelu = Kaksikielisen opetuksen muoto, jossa kohdekieli ja varhaiskasvatuksen kieli pidetään selkeästi erillään. Kielten erottelu voidaan sitoa esimerkiksi henkilöön (yksi aikuinen, yksi kieli), ajankohtaan tai paikkaan.

Kielten joustava käyttö = Kaksikielisen opetuksen muoto, jossa kohdekieltä, varhaiskasvatuksen kieltä ja mahdollisia muita kieliä käytetään joustavasti niin, että niitä ei eroteta selvästi toisistaan.

Kielten rinnakkainen käyttö (co-language) = Strategia, jossa sama sisältö esitetään molemmilla kielillä, muistuttaa kääntämistä. Kielten rinnakkainen, suunnitelmallinen ja tarkoituksenmukainen käyttö tukee toisen kielen oppimista ja vahvistaa oppijoiden monikielistä osaamista.⁷

1 **Hassinen, 2005.** Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Oy Finn Lectura Ab.

2 **Suuriniemi, 2025.** Monikielisen toimijuuden tukeminen & tiedonalan kielet. Luento. 28.10.2025.

3 **Malinen, 2019.** Anna lapselle ääni. PS-kustannus.

4 **Palojärvi, 2024.** Kaksikielistä pedagogiikkaa toteuttavan ekspertti-opettajan kielipedagogiikan käyttöteoria ja käytäntö monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0332-0>

5 **Palojärvi, 2024.** Kaksikielistä pedagogiikkaa toteuttavan ekspertti-opettajan kielipedagogiikan käyttöteoria ja käytäntö monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0332-0>

6 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

7 **Palviainen & Mård-Miettinen, 2016.** "Tavoite, kohderyhmä ja toteutusympäristö huomioitava": Tutkijoiden pohdintaa kaksikielisen pedagogiikan toteutustavoista. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 52-58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

Kohdekieli = Kieli, jota opetellaan sekä käytetään kaksikielissä toiminnassa. Peruskoulussa yleensä samalla oppilaan A1 kieli.

Kokopäiväpedagogiikka = Oppimiskäsitys, jonka mukaan oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa suunnitellaan ja toteutetaan niin, että se läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.⁸

Koodinvaihto (code switching) = Kielten joustavaa käyttöä, jossa kahta kieltä käytetään samassa puheenvuorossa. Vastuullinen koodinvaihto on systemaattista ja tietoista, ja se voidaan liittää joustavaan moninaisuuteen. Satunnaisessa koodinvaihdossa kielen vaihto ei ole tietoista tai suunnitelmallista.

Käyttäteoria = Näkemys hyvästä opetuksesta, joka ohjaa pedagogista toimintaa. Opettajan käyttäteoria vaikuttaa siihen, miten opettaja toteuttaa kielipedagogiikkaa.⁹

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus = Varhaiskasvatusta, jonka toiminnasta vähintään 25 % toteutetaan kohdekielellä ja vähintään 20 % toiminnasta toteutetaan varhaiskasvatuksen kielellä.

Limittäiskieleily = Kahden kielen systemaattista ja suunniteltua käyttöä saman oppitunnin sisällä, esimerkiksi lukeminen yhdellä kielellä ja luetusta keskustelu toisella. Laajempi ja syvällisempi käsite, kuin koodinvaihto. Pedagoginen prosessi, jolla tuetaan kognitiivista ja kielellistä kehitystä erityisesti monikielissä oppimisympäristöissä.

8 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>
9 **Palojärvi, 2024.** Kaksikielistä pedagogiikkaa toteuttavan eksperttiopettajan kielipedagogiikan käyttäteoria ja käytäntö monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0332-0>

Scaffolding = Kielen oppimisen oikea-aikainen tuki. Esimerkiksi kuvatuki, avainsanat näkyvillä, viikon sanat, ohjevideot ja mallintaminen.

S2 = Suomi toisena kielenä.

Suppeampi kaksikielinen, ts. kielirikasteinen varhaiskasvatus = Varhaiskasvatusta, jonka toiminnasta enintään 25 % toteutetaan kohdekielellä.

Toimintakulttuuri = Yhteisön historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuuri rakentuu muun muassa arvoista, oppimisympäristöistä, työtavoista, vuorovaikutuksesta sekä toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.¹⁰

Varhaiskasvatuksen kieli = Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä¹¹. Kieli, jota käytetään toiminnassa, yleensä suomi. Suomessa varhaiskasvatuksen kieli voi olla myös ruotsi, saame, romani tai viittomakieli.

10 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>
11 **Varhaiskasvatustaki 540/2018.** 8 §. Varhaiskasvatuksen kieli. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_3__sec_15

Kaksikielinen varhaiskasvatus Tampereella

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet¹² on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatustilain¹³ nojalla. Tampereen kaupunki on laatinut oman paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmansa näiden perusteiden pohjalta. Kaksikielinen varhaiskasvatus noudattaa sekä valtakunnallisia että paikallisia linjauksia sekä niissä mainittuja muita ohjaavia asiakirjoja.

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta ja näin hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkyyskautta. Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään toiminnallisesti ja leikinomaisesti luomaan perustaa elinikäiselle kielten oppimiselle sekä erilaisten kielten ja kulttuurien arvostamiselle.¹⁴

Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksessa tarjotaan laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta ja suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta. Suppeampaa muotoa kutsutaan myös kielirikasteiseksi varhaiskasvatukseksi. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminnasta 25 prosenttia tai enemmän toteutetaan kohdekielellä ja muu toiminta varhaiskasvatustilain¹⁵ säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Laajamittaisen kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda lapsille valmiuksia toimia kaksikielisyysympäristöissä, sekä antaa valmiudet joko kaksikieliseen tai suomenkieliseen perusopetukseen siirtymiselle. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa huomioidaan myös suomen kielen vahvistaminen.¹⁶ Suomen kielen opettamiseen, tukemiseen ja kehittämiseen tulee käyttää vähintään 20 prosenttia toiminnasta¹⁷.

Kielirikasteinen varhaiskasvatus on suppeampaa kaksikielistä toimintaa, jossa alle 25 prosenttia tapahtuu suunnitelmallisesti jollakin muulla kuin varhaiskasvatustilain¹⁸ määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella pyritään herättämään lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan, tukemaan kieltenoppimista ja antamaan monipuolisemmat mahdollisuudet kielivalintoihin.¹⁹

Tampereella kaksikielistä varhaiskasvatusta tarjotaan kolmessa suomenkielisessä päiväkodissa: Kissanmaan päiväkodissa saksaksi, Amurin päiväkodissa ranskaksi ja Maijalanpuiston päiväkodissa englanniksi. Kissanmaan päiväkodissa toimii tällä hetkellä kaksi laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusryhmää, ja Amurin päiväkodissa tarjotaan sekä laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta että kielirikasteista varhaiskasvatusta. Maijalanpuistossa on yksi kielirikasteinen varhaiskasvatusryhmä.

Arvolähtökohtia

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen arvolähtökohdat ja toimintaperiaatteet ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden²⁰ mukaisia. Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pätevät samat arvolähtökohdat kuin muussakin varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielisen ryhmän toiminnassa vallitsee kannustava ilmapiiri, jossa lasten toiminnallinen ja leikkilinen oppiminen sekä yksilölliset kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja kannustavaan palautteeseen. Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kohdekieltä toiminnallisesti. Lapsella on oikeus tuoda ajatuksensa ja tunteensa esiin niillä keinoilla, jotka hän hallitsee. Lapset ja heidän perheensä kohdataan kunnioittavasti, arvostaen eri kielten ja kulttuurien tuomaa moninaisuutta. Ruokailuhetket, leikit sekä juhlat tarjoavat mahdollisuuksia tutustua erilaisiin kulttuureihin sekä perinteisiin.²¹

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa kulttuurit kohtaavat toisensa sujuvasti. Huoltajia rohkaistaan osallistumaan kielikasvatukseen myös kotona, erityisesti puhumalla lapsilleen omaa äidinkieltään. Henkilöstö toimii lapselle kielellisenä mallina rohkaisten lasta käyttämään kieltä monin tavoin. Moninaisen maailman ymmärtäminen kulttuurin, kielen ja katsomusten näkökulmasta edellyttää henkilöstöltä tietoa eri kulttuureista. Henkilöstö varhaiskasvatuksessa ohjaa lapsia keskustelemaan arvoista ja ihanteista.²²

12 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

13 Varhaiskasvatustilain 540/2018.

14 https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_3__sec_15

15 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

16 Varhaiskasvatustilain 540/2018. 8 §. Varhaiskasvatuksen kieli. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_3__sec_15

17 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

18 Tampereen kaupunki, 2022. Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-10/Tampere_varhaiskasvatussuunnitelma_2022_www.pdf

19 Varhaiskasvatustilain 540/2018. 8 §. Varhaiskasvatuksen kieli. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_3__sec_15

20 Varhaiskasvatustilain 540/2018.

21 https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_3__sec_15

20 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

21 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

22 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

Kielipedagogiikka ja käyttöteoria

Kielipedagogiikka tarkoittaa kieliin liittyvää pedagogista ajattelua ja toimintaa - sitä, miten kieliä käytetään, opetetaan ja miten niiden oppimista tuetaan. Kielikasvatus perustuu kielipedagogiikkaan, mikä näkyy muun muassa vuorovaikutuksessa lasten kanssa, oppimisympäristöjen rakentamisessa sekä kielenkäytön mallintamisessa. Käyttöteoria puolestaan on opettajan näkemys hyvästä opetuksesta ja se ohjaa pedagogista toimintaa: se vaikuttaa siihen, miten toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja reflektoidaan.²³

Kielipedagogiikan käyttöteoria on erityisen olennainen varhaiskasvatuksessa toteutettavassa kaksikielisessä opetuksessa. Useiden kielten käyttö edellyttää opettajalta vahvaa pedagogista näkemystä, sillä juuri se vaikuttaa keskeisesti siihen, millaiseksi kielten käyttö muodostuu käytännön tasolla. Kielipedagogiikan käyttöteorian ydinarvona on kielten yhtäläinen arvo – kaikki kielet ovat yhtä arvokkaita. Tämä näkyy varhaiskasvatushenkilöstön puheessa, toiminnassa ja asenteissa. Käyttöteorian kehittäminen edellyttää yhteistä keskustelua ryhmän työntekijöiden kesken, mikä auttaa tekemään käyttöteoriasta näkyvää ja yhtenäistämään pedagogista toimintaa. Tällöin voidaan tarkastella kysymyksiä, kuten:

1. Millaiset arvot ohjaavat kaksikielistä toimintaa?
2. Millaiset kielijärjestelyt ryhmässä on?
3. Mitä tavoitteita kaksikieliselle toiminnalle asetetaan?
4. Millä menetelmillä ja arjen käytännöillä tavoitteisiin pyritään?²⁴

Keskustelun keskeiset havainnot on hyvä kirjata ja jakaa työyhteisössä, jotta ne tukevat jatkuvaa kehittämistyötä. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen ryhmätason suunnittelun yhteydessä syntyneet materiaalit kannattaa tallentaa koko päiväkodin yhteiseen materiaaliin. Näin myös tulevat, saman ikäryhmän kanssa työskentelevät aikuiset voivat hyödyntää niitä systemaattisesti, mikä tukee osaltaan pedagogisen jatkuvuuden ja laadun säilymistä.

Kielijärjestelyt ja opetusmenetelmät

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa suositellaan, että laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää aktiivisesti vain jompaa-kumpaa kieltä, mikäli se on mahdollista²⁵. Tämä perustuu kielten erottelun pedagogiikkaan, joka toteutuessaan on tehokas menetelmä kahden kielen oppimisen tukemisessa.

23 **Palojärvi, 2024.** Kaksikielistä pedagogiikkaa toteuttavan eksperttiopettajan kielipedagogiikan käyttöteoria ja käytäntö-monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0332-0>

24 **Palojärvi, 2024.** Kaksikielistä pedagogiikkaa toteuttavan eksperttiopettajan kielipedagogiikan käyttöteoria ja käytäntö-monikielisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-86-0332-0>

25 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön, ja heillä tulee aina olla oikeus ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi myös suomen kielellä. Vieraiden kielten oppimisen ei tule vaarantaa muiden oppimisen alueiden edistymistä²⁶.

Monikielisyyden lisääntyminen varhaiskasvatuksessa haastaa perinteistä kaksikielistä opetusta, sillä yhä useammin on tarpeen huomioida lasten useat ensikieliset²⁷. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa kielten tiukan erottelun rinnalle on noussut kielten joustavan käytön ja liittämiskieleilyn pedagogiikka, joka on tuttu kielirikasteisesta varhaiskasvatuksesta. Näiden menetelmien avulla voidaan huomioida lasten monikieliset taustat monipuolisemmin ja sensitiivisemmin.

Tutkimusnäyttö tukee kielten joustavan käytön hyötyjä erityisesti monikielisissä ja -kulttuurisissa kaksikielisen opetuksen ryhmissä^{28 29 30}. Joustava kielten käyttö edistää kielitietoisuutta ja purkaa kielten välisiä hierarkioita, mahdollistaen sen, että kaikki lapsen kielet voivat toimia vuorovaikutuksen ja oppimisen resursseina³¹.

Kaksikielisessä ryhmässä voi olla lapsia, joiden äidinkieli on suomi, kohdekieli tai jokin muu kieli. Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus tulee järjestää niin, että kaikki kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea³². Emotionaalisissa ja turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa on tärkeää käyttää lapselle tutumpaa kieltä, jotta vuorovaikutus ja ryhmään kuulumisen tunne vahvistuvat. Tällöin painopiste on lapsen tunteen kohtaamisessa, ei kohdekielen opettamisessa. Kun lapsi on kohdattu tunnekielillä, kasvattaja voi siirtyä vähitellen kohdekieleen, jolloin koodinvaihto perustuu pedagogiseen harkintaan. Tällöin koodinvaihdon pedagoginen peruste on se, että kun lapsen tunne on rauhoittunut, hän kykenee vastaanottamaan tunneaiheista sisältöä esimerkiksi kirjojen, kuvien ja laulujen kautta myös itselleen vähemmän tutulla kielellä.

26 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

27 **Pöyhönen, 2016.** Kohti monikielistä pedagogiikkaa. Teoksessa: A. Palojärvi, Å. Palviainen, & K. Mård-Miettinen (toim.) Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 65–66. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/49823>

28 **Palviainen, Protassova, Mård-Miettinen, & Schwartz, 2016.** Two languages in the air: a cross-cultural comparison of preschool teachers' reflections on their flexible bilingual practices. *International journal of bilingual education and bilingualism*, 19(6), s. 614–630.
<http://dx.doi.org/10.1080/13670050.2016.1184615>

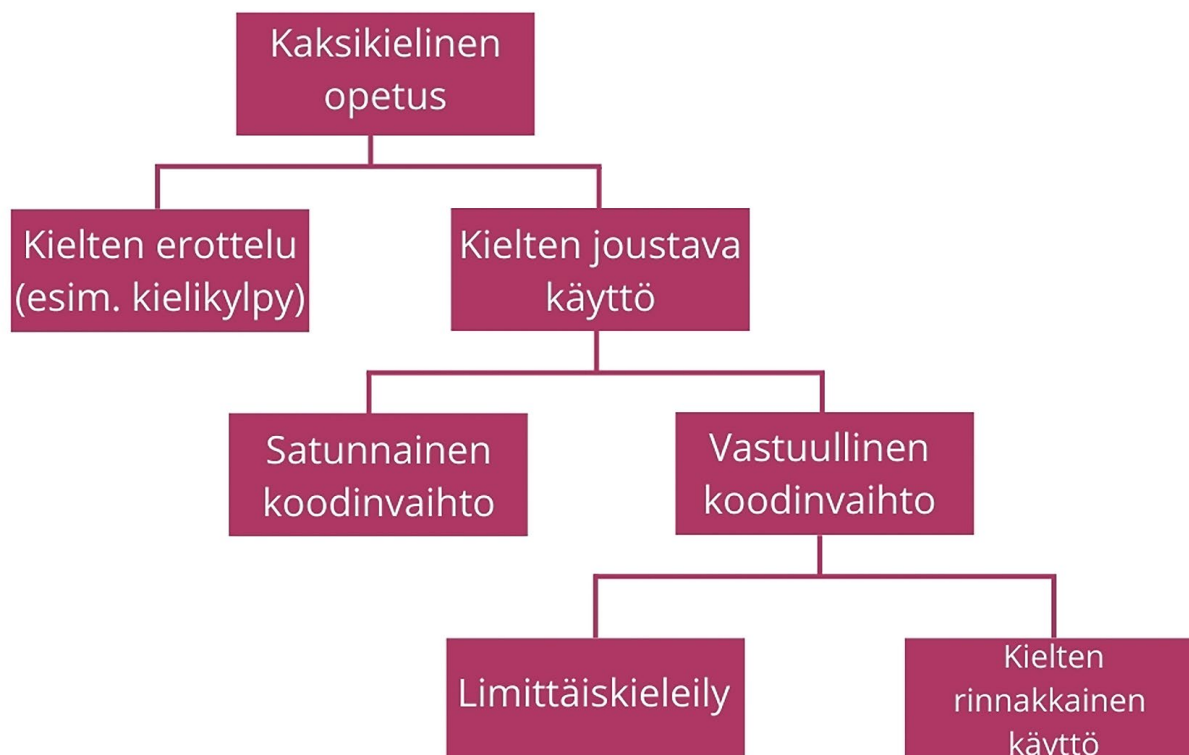
29 **Flores & García, 2017.** A critical review of bilingual education in the United States: From basements and pride to boutiques and pro t. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 14–29. 10.1017/s0267190517000162

30 **Harju-Autti, 2024.** Kielitietoisuus ja kielellinen vastuullisuus kaksikielisessä opetuksessa. *Koulutus*. 27.11.2024.

31 **Honko, 2023.** Mari Honko: Kielitietoisuus ja monikielisyyden varhaiskasvatuksessa. Video. 13.2.2023.

<https://www.youtube.com/watch?v=6joAiqTT1g4>

32 **Opetushallitus, 2022.** Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

Kuvio 1. Havainnekuva kaksikielisen opetuksen kielellisistä järjestelyistä.

Kielten joustavassa käytössä koodinvaihdon tulee olla vastuullista, eli systemaattista ja tietoista. Tällöin kasvattaja kykenee pedagogisesti perustelemaan koodinvaihdon tarkoituksen ja ajoituksen. Vastuullinen koodinvaihto voi toteutua kahdella tavalla, rinnakkaisesti tai limittäisesti.

Kielten rinnakkainen käyttö tarkoittaa strategiaa, jossa sama asia ilmaistaan molemmilla kielillä. Menetelmä voi joskus vähentää lasten tarvetta kuunnella vähemmän tuttua kieltä, jos he alkavat odottaa käännöstä tutummalle kielelle. Tilanteiden luominen, joissa lapsi saa rohkaisua ja aikaa käyttää molempia kieliä, vahvistaa aktiivista kielenkäyttöä ja lisää oppimisen iloa.

Kielten limittäinen käyttö eli limittäiskieleily puolestaan tarkoittaa kahden kielen suunnitelmallista ja systemaattista käyttöä saman opetustuokion aikana, esimerkiksi lukemalla teksti yhdellä kielellä ja keskustelemalla siitä toisella³³. Limittäiskieleilyä voidaan pitää pedagogisena prosessina, joka tukee lasten kognitiivista ja kielellistä kehitystä erityisesti monikielisissä oppimisympäristöissä. Limittäiskieleilyn

pedagogiikka vahvistaa lasten kaksikielisiä identiteettejä^{34 35 36}, edistää kielivähemmistössä olevien lasten kaksikielisyyttä ja arvostaa heidän kielellistä repertuaariaan.

Limittäiskieleilyn pedagogiikka voi myös syventää opettavien sisältöjen oppimista, nopeuttaa kielitaidon kehittymistä sekä vahvistaa lasten itsevarmuutta ja edistymistä³⁷. Limittäiskieleilyn pedagogiikan elementtien lisääminen opetukseen vaatii suunnittelua. Kahden kielen suunnitelmallista käyttöä on esimerkiksi kielestä toiseen vaihtaminen tietyn asiasisällön selittämiseksi, oppimisen vahvistamiseksi, lasten huomion saamiseksi tai toisen kielen tukemiseksi.³⁸

33 Palojärvi, A. & Hellden-Paavola, S. (2025). Kaksikielinen pedagogiikka ja monikielisten lasten huomiointi varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa. Luento 18.2.2025.

34 Yilmaz, 2021. Translanguaging as a pedagogy for equity of language minoritized students, *International Journal of Multilingualism*, 18:3, 435-454, DOI: 10.1080/14790718.2019.1640705

35 Harju-Autti, 2024. Kielitietoisuus ja kielellinen vastuullisuus kaksikielisessä opetuksessa. Luento. 27.11.2024.

36 Flores & García, 2017. A critical review of bilingual education in the United States: From basements and pride to boutiques and pro t. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 14-29. 10.1017/s0267190517000162

37 Flores & García, 2017. A critical review of bilingual education in the United States: From basements and pride to boutiques and pro t. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 14-29. 10.1017/s0267190517000162

38 Mård-Miettinen, Palojärvi & Palviainen, 2015. Kaksikielisen pedagogiikan toteuttaminen päiväkodissa. Teoksessa J. Kalliokoski, K. Mård-Miettinen & T. Nikula (toim.) 2015. *Kieli koulutuksen resurssina: vieraalla ja toisella kielellä oppimisen ja opetuksen näkökulmia*. AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2015 / n:o 8. 130-150. <https://journal.fi/afinla/article/view/53776>

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen oikea-aikainen tuki

Opetuksen oikea-aikainen tuki (scaffolding) tarkoittaa väli-ai-kaista, tarpeen mukaan annettavaa pedagogista tukea, joka auttaa lasta ymmärtämään ja tuottamaan vierasta kieltä. Tuki mukautuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja poistuu vähitellen lapsen osaamisen kehittyessä. Tällainen tuki voidaan tarjota koko lapsiryhmälle ilman, että se rajoittaa oppimista – päinvastoin, se edistää oppimisen yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Nämä tukikeinot muodostavat pedagogi- sen kokonaisuuden, joka tukee lapsen kielellistä kehitystä ja osallisuutta varhaiskasvatuksen arjessa.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisia tukikeinoja:

- **Kuvatuki:** Kuvituskuvat ja kuvakortit tukevat ohjeiden ymmärtämistä, leikkien kulkua ja sanaston oppimista.
- **Toistuvat ja ennakoitavat rutiinit:** Selkeä päivärhythmi ja toistuvat tilanteet tukevat kielen omaksumista.
- **Selkeä kieli:** Yksinkertainen ja johdonmukainen kielenkäyttö helpottaa ymmärtämistä.
- **Toistot:** Sanaston ja rakenteiden toistaminen vahvistaa muistijälkiä ja tukee oppimista.
- **Eleet ja ilmeet:** Nonverbaalinen viestintä tukee sanallista ilmaisua ja ymmärtämistä.
- **Toiminnan sanoittaminen:** Aikuinen kuvailee ääneen, mitä tapahtuu, mikä tukee kielen kontekstuaalista oppimista.
- **Koodinvaihto:** Kielten joustava käyttö tilanteen mu-kaan tukee ymmärtämistä ja kielellistä turvallisuutta.
- **Viikon sanat:** Tietyn teeman keskeiset sanat toistuvat ja niitä harjoitellaan eri tavoin jakson aikana. Sanat ovat näkyvillä esimerkiksi kuvina.
- **Työvaiheiden mallintaminen kuvina:** Kuvien avulla lapsi hahmottaa prosessin tai päivän kulun vaihteita.³⁹

39 Helsingin kaupunki, 2024. Kaksikielisen opettajan ABC – perusopetus. Helsingin kielihankkeet. <https://kielet.hel.fi/wp-content/uploads/2024/08/Kaksikielisen-opettajan-ABC-perusopetus.pdf>

Kaksikielisen opetuksen jatkumo

On ensiarvoisen tärkeää, että eri koulutusasteet varhaiskasvatuksesta perusopetukseen tekevät tiivistä yhteistyötä suunnitelluissaan yhtenäistä ja toimivaa kielellistä ohjelmaa. Tällaisen ohjelman tulee perustua jatkuvuuteen, jotta kielelliset vaatimustasot muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden oppijan koulutuspolun aikana⁴⁰.

Yhtenäisen toimintamallin kehittäminen on keskeistä, jotta opetuksen sisältö ei toistu tai ala alusta jokaisen koulutusasteen tai opettajan vaihtuessa. Tämä mahdollistaa sen, että oppilaat voivat siirtyessään luokka-asteelta toiselle rakentaa uutta osaamista aiemmin opitun pohjalta⁴¹. Siirtymien onnistuminen edellyttää koulutusasteiden välistä yhteistä ymmärrystä siitä, mitä oppilaat ovat jo harjoitelleet ja omaksuneet.

CLIL-opetus on kaksikielisen opetuksen muoto, jota toteutetaan kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta lukioon. Suomessa toteutettava CLIL-opetus edustaa joustavaa kaksikielistä mallia. Siinä vierasta kieltä ja oppilaiden äidinkieltä ei pidetä tiukasti erillään, vaan ne tukevat toisiaan oppimisessa. Samalla vieras kieli omaksutaan luontevasti äidinkielen rinnalle sekä oppimisen että vuoro-vaikutuksen välineeksi.⁴²

Jyväskylän yliopistossa luotu CLIL-polku kuvaa, miten sisällön ja kielen integroitu oppiminen etenee eri koulutusasteilla. Polku tukee jatkuvuutta ja kielitietoisuutta, ja sen tavoitteena on luoda luonnollinen siirtymä kielitaidon kehittymiselle eri vaiheissa.⁴³ Seuraava kuvio on luotu edellä mainitun mallin pohjalta. Kuvioon on koottu väljemmin CLIL-opetuksen menetelmiä, sisältöjä ja tavoitteita, jotka limittyvät koulutusasteiden välillä.

40 Hansell & Björklund, 2021. Koulutusasteiden väliset siirtymät kaksikielisessä opetuksessa. Teoksessa T. Kangasvieri, L. Lempel, A. Palojärvi & J. Moate (toim.) Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta & kompassi: Askeleita kehittämistyöhön (s. 34–35). Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_75443

41 Mård-Miettinen, Palviainen & Palojärvi, 2016. Kaksikielisen opetuksen toteutustapoja. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 9–17. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

42 Mård-Miettinen, Palviainen & Palojärvi, 2016. Kaksikielisen opetuksen toteutustapoja. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 9–17. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

43 Moate, 2017. Developing an integrated Content and Language Integrated Learning (CLIL) pathway in Central Finland.

CLIL-opetuksen vaiheita ja menetelmiä

Kielellä leikkiminen

leikki, päivittäiset rutiinit, laulut, lorut, tarinat, innostus oppia kieliä

Kielellä toimiminen

kielelle altistuminen kouluarjessa, toiminnallisuus, leikkisyys, visuaalinen tuki opetuksessa, osallistava oppimisympäristö

Kielellä oppiminen

vieras kieli opetuksen kielenä, opittavan aineen sanastot ja käsitteet, teoreettinen ymmärrys, kriittinen ajattelu

Kielellä opiskeleminen

edistyneet taidot opiskelussa, akateeminen kielitaito, argumentointi, tutkiminen, kaikkien kieliresurssien hyödyntäminen

Kuvio 2. CLIL-opetuksen vaiheet ja menetelmät

Kielellä leikkiminen sisältää esimerkiksi leikkejä ja lauluja. Kielellä toimiminen pitää sisällään altistumista kielelle arjen tilanteissa. Kielellä opiskelu viittaa esimerkiksi opetuksen vieraalla kielellä, ja kielellä opiskeleminen käsittää muun muassa akateemisen kielitaidon sekä edistyneet taidot opiskelussa. Kaavio korostaa kielen oppimista ja käyttöä etenevänä prosessina.

Kielellisen jatkumon suunnittelua voidaan tehostaa yhteisesti laaditun vuosikellon avulla, jossa on selkeästi määritelty, mitä sisältöjä käsitellään kohdekielellä eri vuosina. Tämä edistää tavoitteiden ja sisältöjen laadukasta ja johdonmukaista jatkumoa. Suunnittelussa on tärkeää huomioida myös toimintatapojen ja pedagogisten menetelmien jatkuvuus, jolloin eri ikäryhmissä ja luokka-asteilla hyödynnetään samankaltaisia työskentelytapoja. Uusien toimintatapojen omaksuminen tapahtuu tällöin asteittain yhdessä lasten kanssa⁴⁴. Tämä edellyttää aktiivista yhteistyötä opettajien välillä.

Toimintamallin yhtenä tärkeänä tavoitteena on tarjota tukea kaksikielisten ryhmien kasvattajille ja opettajille, jotta kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen toteutus ei olisi

riippuvainen yksittäisten työntekijöiden henkilökohtaisesta kiinnostuksesta tai sitoutumisesta. Mallin avulla varmistetaan myös, että kaksikielinen toiminta jatkuu sujuvasti ja keskeytyksettä henkilöstön vaihtuessa⁴⁵.

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on huomioitava sen edellyttämät resurssit, kuten yhteissuunnittelujan mahdollistaminen, henkilöstön täydennyskoulutukset sekä kaksikielisten materiaalien saatavuus. Näillä tekijöillä on merkittävä vaikutus kaksikielisen toiminnan onnistumiseen, ja siksi varhaiskasvatusyksikön johtajalla on keskeinen rooli toiminnan laadukkaassa toteuttamisessa.

Yhteistyö ja yhteinen suunnittelu opettajien välillä ovat tärkeitä, mutta yhtä olennaista on varmistaa, että uudet ohjaavat suunnitelmat juurtuvat pysyväksi osaksi päiväkotien toimintakulttuuria. Tässä prosessissa päiväkodin johdon rooli tuki ja kokonaisvastuu ovat ratkaisevia. Paikalliset ohjaavat suunnitelmat tarjoavat selkeän rakenteen ja tukipisteen kasvattajille ja opettajille. Jotta suunnitelma vakiintuisi osaksi koko yksikön toimintakulttuuria, on tärkeää, että koko henkilöstö saa siitä riittävästi tietoa ja ymmärtää sen periaatteet.⁴⁶

44 Palojärvi & Hellden-Paavola, 2025. Kaksikielinen pedagogiikka ja monikielisten lasten huomiointi varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa. Luento 18.2.2025.

45 Hansell & Björklund, 2021. Koulutusasteiden väliset siirtymät kaksikielisessä opetuksessa. Teoksessa T. Kangasvieri, L. Lempel, A. Palojärvi & J. Moate (toim.) Innovatiivisen kielikasvatuksen kartta & kompassi: Askeleita kehittämistyöhön (s. 34–35). Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_75443

46 Palojärvi, Lempel, Kangasvieri & Moate, 2021. Dataset from the IKI-project. V. 31.8.2021. University of Jyväskylä. <https://doi.org/10.17011/jyx/dataset/77793>

Varhainen kielten oppiminen

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen hyödyistä on olemassa myönteistä tutkimusnäyttöä. Erityisesti varhainen altistuminen vieraalle kielelle tukee kielten oppimista myöhemmässä iässä, sillä lapsen aivot ovat varhaisessa kehitysvaiheessa erityisen vastaanottavaiset kielellisille ärsykeille⁴⁷. Kun asiaa tarkastellaan pelkästään aivotutkimuksen näkökulmasta, otollisin aika aloittaa vieraan kielen oppiminen on noin kolmevuotiaana. Tällöin kuulojärjestelmä on vielä hyvin muovautuva, ja runsas altistuminen vieraille äänneille voi muovata havaitsemisen järjestelmää niin, että lapsi oppii vieraan kielen lähes äidinkielisellä tarkkuudella. Musiikin harrastaminen, kaksikielisyys ja varhainen altistuminen useille kielille edesauttavat kielten oppimista. Lisäksi kielitietoisuus ja tarkkaavuus kielellisiin ilmiöihin tehostavat muistia ja oppimista. Tutkimus ei vielä tarjoa varmaa vastausta siihen, voiko vieraan kielen opiskelu hidastaa äidin kielen kehitystä, jos äidinkieli ei ole edennyt normaalisti. Kehittyvät puheterapian menetelmät ja laajenevat tutkimusaineistot antavat tulevaisuudessa tarkempaa tietoa tästä kysymyksestä.⁴⁸

Aivotutkimukset ovat edelleen osoittaneet, että vieraiden kielten oppiminen laajentaa aivojen kielellisiä hermoverkostoja, ja mitä aiemmin vieraiden kielten oppiminen alkaa, sitä tehokkaammin aivot muodostavat muistijäljen uudelle vierasperäiselle sanalle. Lisäksi uusia sanoja opittaessa aivojen palkitsemisjärjestelmä aktivoituu, kun uuden sanan merkitys oivalletaan, mikä selittää osin motivaatiota kielten oppimiseen. Useamman kielen puhuminen ja hallinta edellyttää kielten välillä vaihtamista ja valikointia, jolloin aivoissa aktivoituvat samat rakenteet kuin yleistä toiminnanohjausta vaativissa tilanteissa⁴⁹.

Kieliä opitaan joko samanaikaisesti tai peräkkäin. Samanaikaisesta kieltenoppimisesta puhutaan, kun lapsi oppii kahta tai useampaa kieltä ennen kolmea ikävuottaan. Kieltenoppiminen on peräkkäistä, kun toisen kielen oppiminen alkaa yli kolmevuotiaana⁵⁰. Laajamittaista kaksikielistä toimintaa

suositellaan yli kolmevuotiaille lapsille, sillä kolmevuotiaalla lapsella on usein jo vahva ensikieli⁵¹. Jos kielen kehitys on kolmevuotiaalla lapsella normaalilla tasolla, on vieraan kielen altistus lukuisten tutkimusten mukaan kannattavaa ja vahvasti suositeltavaa⁵². Myös jos lapsella on kaksi vahvaa äidinkieltä, varhainen altistuminen kolmannelle kielelle on hyvin todennäköisesti hyödyllistä.

Monikielisten lasten kohdalla on tärkeää keskustella yhdessä perheen kanssa vaihtoehtoista, ja löytää lapselle sopivin varhaiskasvatusryhmä. Suppeammassa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa ei ole olemassa ikäsuosituksia, sillä pienimuotoisesta kaksikielisestä toiminnasta on hyötyä ja iloa kaiken ikäisille lapsille⁵³. Tutkimusten mukaan kaksikielisestä toiminnasta ei ole haittaa lapselle, mikäli molempia, tai kaikkia, kieliä kehitetään systemaattisesti. Myöskään tukea tarvitsevien lasten osallistumiselle kaksikieliseen varhaiskasvatukseen ei ole tutkimuksissa nähty esteitä⁵⁴.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ei aseta lapsille kielitaitovaatimuksia. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen taroituksena ei ole testata tai mitata lasten osaamista, vaan tarjota mahdollisuuksia käyttää ja omaksua kieliä luontevasti arjen tilanteissa⁵⁵. Tehokkaimmat varhaisen kielenopetuksen tavat alle kouluikäisille ovat kielelle altistaminen arkiaskeissa, leikkimällä ja laulamalla. Vieraan kielen kirjaimiin ja kirjoittamiseen keskitytään vasta myöhemmässä vaiheessa⁵⁶. Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan kokeilemaan ja kiinnostumaan kielistä, jokainen oman taitotasonsa mukaisesti. Päiväkodeissa tarjotaan monipuolisia aktiviteetteja, mutta keskeistä on, että lapsi saa oppia ja tutkia omaan tahtiin leikin, laulujen, liikkumisen ja arjen toimintojen kautta.

47 Huotilainen, 2018. Tutkimus varhaisesta kielenopetuksesta.

Verkkoluento. Helsingin kasvatus ja koulutus.

https://www.youtube.com/watch?v=7_9PdZXsOH0

48 Huotilainen, 2019. Näin aivot oppivat. PS-kustannus, Jyväskylä.

49 Kimppa, 2021. Aivotutkija Lilli Kimppa kertoo, miten kieltenopiskelu vaikuttaa aivoihin. Lukkiverkosto. 28.10.2021.

<https://www.lukkiverkosto.fi/aivotutkija-lilli-kimppa-kertoo-miten-kieltenopiskelu-vaikuttaa-aivoihin/>

50 Halme, 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten

kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa M.

Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa (s. 86–101). Unigrafia Oy.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1>

51 Palviainen & Mård-Miettinen, 2016. "Tavoite, kohderyhmä ja toteutusympäristö huomioitava": Tutkijoiden pohdintaa kaksikielisen pedagogiikan toteutustavoista. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 52–58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

52 Huotilainen, 2018. Tutkimus varhaisesta kielenopetuksesta. Verkkoluento. Helsingin kasvatus ja koulutus.

https://www.youtube.com/watch?v=7_9PdZXsOH0

53 Palviainen & Mård-Miettinen, 2016. "Tavoite, kohderyhmä ja toteutusympäristö huomioitava": Tutkijoiden pohdintaa kaksikielisen pedagogiikan toteutustavoista. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 52–58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

54 Palviainen & Mård-Miettinen, 2016. "Tavoite, kohderyhmä ja toteutusympäristö huomioitava": Tutkijoiden pohdintaa kaksikielisen pedagogiikan toteutustavoista. Teoksessa A. Palojärvi, Å. Palviainen & K. Mård-Miettinen (toim.) 2016. Suomeksi ja ruotsiksi: kaksikielistä pedagogiikkaa päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. 52–58. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6625-6>

55 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

56 Huotilainen, 2018. Tutkimus varhaisesta kielenopetuksesta. Verkkoluento. Helsingin kasvatus ja koulutus.

https://www.youtube.com/watch?v=7_9PdZXsOH0

Kielitaidon kehittymisen osa-alueet

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen henkilöstö on tietoinen kielitaidon kehittymisen keskeisistä osa-alueista. Kielitaidon kehittymisen keskeiset osa-alueet ovat^{57 58}.

Vuorovaikutustaidot – Lapsia kannustetaan kommunikoidaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Varmistetaan, että jokaisen lapsen aloitteisiin vastataan, ja että jokainen saa kokemuksia kuulluksi tulemisesta. Tärkeää on aikuisten sensitiivisyys ja reagointi myös lasten sanattomiin viesteihin. Lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän vuorovaikutustaidoistaan. Vuorovaikutustaitoja voidaan tukea esimerkiksi leikin avulla.

Kielen ymmärtämisen taidot – Lasten kielen ymmärtämisen taitoja tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Kieli on kuvailevaa ja tarkkaa, ja toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen ovat johdonmukaista. Kielen ymmärtämisen taitoja voidaan tukea kuvien, esineiden ja tukiviittomien avulla.

Puheen tuottamisen taidot – Lapsia tutustutetaan lastenkirjallisuuteen ja tarinoihin, ja kannustetaan itse keksimään tarinoita. Heitä rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa, sekä aikuisten että lasten kanssa. Vähitellen kiinnitetään huomiota myös äänensävyyhin ja äänenpainoihin. Puheen tuottamisen taitoja voidaan tukea esimerkiksi sadutuksen keinoin.

Kielen käyttötaidot – Lasten tilannetietoisien kielen käytön vahvistumista tuetaan varhaiskasvatuksessa ohjaamalla lasten kielen käyttötaitoja ja pohtimalla eri tilanteissa tapahtuvaa kielen käyttöä yhdessä lasten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi opetellaan eläytymistä, huumorin käyttöä ja hyviä tapoja. Kielen käyttötaitoja voidaan harjoitella esimerkiksi ruokailutilanteissa.

57 Opetushallitus, 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>

58 Opetushallitus, 2025. Kielen kehityksen osa-alueet. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielen-kehityksen-osa-alueet> [oph.fi]

Kielellinen muisti ja sanavaranto – Laaja kielellinen muisti ja sanavaranto mahdollistavat kielellisen ilmaisun monipuolisuuden. Kielellisen muistin kehittymistä tuetaan muun muassa loruihin ja laululeikeihin. Tärkeää on kielellä leikkittely, nimeäminen ja kuvaavien sanojen käyttö, sekä sanojen merkitysten pohdinta ja uusien käsitteiden opettelu. Tarvitaan myös kiireetöntä aikaa keskustelulle, lukemiselle ja tarinoiden kertomiselle.

Kielitietoisuus – Kielitietoisuutta on muun muassa ymmärrys siitä, että on olemassa erilaisia kieliä, ja että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Kielitietoisuus linkittyy kaikkiin kielitaidon kehittämisen osa-alueisiin. Kielitietoisuutta voidaan edistää esimerkiksi tutustumalla eri kielisiin monikielisten lasten tai heidän vanhempiensa avulla. Kielitietoisuutta tarkastellaan laajemmin seuraavassa luvussa.

Kahden kielen oppiminen saattaa aluksi vaikuttaa hitaamalta kuin yhden kielen oppiminen, ja lapsen sanavarasto kapealta. On muistettava, että lapsen sanasto koostuu kahden tai useamman kielen ilmauksista, ja sen laajuus on aina enemmän kuin yhden kielen sanavarasto⁵⁹.

Toisen kielen oppimiselle on tyypillistä, että lapsi oppii arkikielen, eli sosiaalisen kielen melko helposti muutamassa vuodessa. Pieni lapsi omaksuu myös erilaisen kielen ääntämisen paljon vaivattomammin kuin aikuinen. Abstraktimman, akateemisen kielen oppiminen vaatii lapselta aikaa ja harjoittelua. Myös kasvattajat tiedostavat ja huomioivat sen, että vaikka lapsen puhekieli olisi sujuvaa ja ääntäminen melko virheetöntä, voi kielen sanasto ja syvemmät rakenteet olla vielä hyvinkin yksinkertaisella tasolla.⁶⁰

59 Halme, 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa (s. 86–101). Unigrafia Oy. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1>

60 Halme, 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) 2011. Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa (s. 86–101). Unigrafia Oy. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1>

Kielitietoisuus

Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa kielitietoisuudella tarkoitetaan tietoa ja ymmärrystä siitä, missä kaikessa kielellä on merkitystä ja miten kieli toimii. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan kielen merkitys oppimisessa, osallisuudessa ja identiteetin kehityksessä, sekä tunnistetaan, miten kielellä välitetään ja rakennetaan merkityksiä, kuten osoitetaan tunteita, kerrotaan, ohjaillaan ja neuvotellaan. Lisäksi kielitietoisessa opetuksessa tarkkaillaan kielen roolia toiminnassa, lasten osallistumista vuorovaikutukseen ja esimerkiksi ohjeiden ymmärtämistä ja pääsyä mukaan leikkeihin. Kielitietoinen kasvattaja myös mukauttaa toimintaansa sekä tukee lasten osallistumista ja kielellisten mallien saamista.⁶¹ Kuviossa 3⁶² on kuvattuna, millaisia valintoja kielitietoinen kasvattaja tekee arjen työssään.

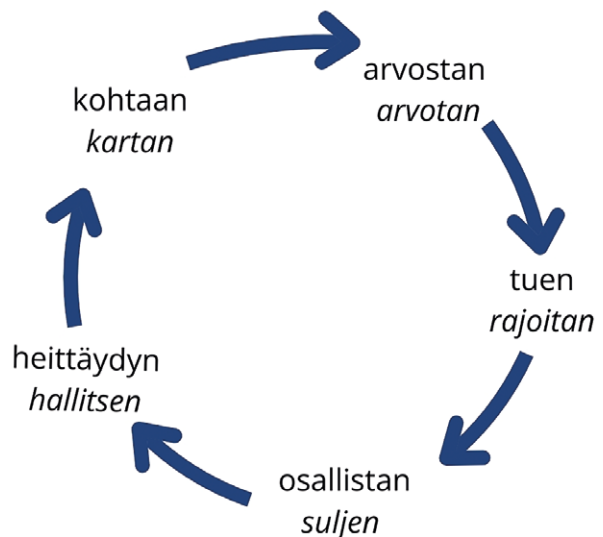
Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tavoitteena on lapsen identiteetin, osallisuuden, oppimisen sekä tasapainoisen kasvun ja kehityksen tuki, sekä lasten ja kasvattajien hyvinvointi ja jaksaminen. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lapsen uteliaasta ja myönteistä suhtautumista kielelliseen ympäristöönsä ja omaan kehitykseen kielitaitoon.⁶³

Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa⁶⁴ kuvataan kielitietoista varhaiskasvatusta seuraavasti:

”Kaikissa ryhmissä toteutettava kielitietoinen varhaiskasvatus on osa kielellisesti, kulttuurisesti ja katso-muksellisesti vastuullista pedagogiikkaa, joka tukee lasten identiteettien kehittymistä sekä osallisuutta.”

”Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa henkilöstö tunnistaa lapsen olemassa olevat kielelliset resurssit, vaikka lapsi ei vielä tuottaisikaan suomea. Lapsen suomen kielen puutteita ei nähdä rajoitteena. Henkilöstö tiedostaa, millaista sanastoa ja kielellistä osaamista lapsi tarvitsee yhteisössä toimimiseen ja leikkiin osallistumiseen.”

Monikielisyys tukeminen ja kehittäminen on osa kielitietoista varhaiskasvatusta myös kaksikielisissä ryhmissä. Se tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä sekä kielten, taitojen ja sisältöjen oppimista. Lisäksi se kehittää

Kuvio 3. Kielitietoisien kasvattajien valintojen kehä, mukailtu versio.

vuorovaikutustaitoja, motivoi, sitouttaa ongelmanratkaisuun, rikastaa vuorovaikutusta sekä auttaa hahmottamaan kielen ja vuorovaikutustilanteiden rakennetta. Monikielinen varhaiskasvatus vahvistaa oppijan osallisuutta, tekijyyttä ja omistajuutta, kun lapsi saa olla oman kielensä asiantuntija ja osaja⁶⁵.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa huomioidaan varhaiskasvatuksen kielen ja kohdekielen lisäksi myös kaikki muut ryhmässä läsnä olevat kielet. Kaikkia kieliä arvostetaan tasavertaisesti, ja niitä tarkastellaan yhdessä lasten kanssa osana kielellisesti rikasta oppimisympäristöä. Monikielisyyden edistäminen tukee lasten identiteetin rakentumista ja vahvistaa heidän kielellistä itsetuntoaan.

Perheiden kielellinen asiantuntemus nähdään arvokkaana resurssina, jota voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa. Huoltajia voidaan esimerkiksi pyytää tuomaan päiväkotiin sanoja ja fraaseja omalla kotikielilläään, tai osallistumaan toimintaan lukemalla lapsille heidän omalla äidinkiellään. Tällainen yhteistyö tukee lasten kielitietoisuutta ja luo yhteisöllisyyttä.

Huoltajille kerrotaan, että lapsen kotikielen tai -kielten aktiivinen käyttö ja vahvistaminen kotona on keskeistä lapsen kielellisen kehityksen kannalta. Oman äidinkielen hallinta muodostaa perustan muiden kielten oppimiselle, ja siksi huoltajia rohkaistaan käyttämään kotikieltä arjen vuorovaikutustilanteissa sekä erityisesti lukemalla lapselle omalla äidinkiellään.

61 Honko, 2023. Mari Honko: Kielitietoisuus ja monikielisyys varhaiskasvatuksessa. Video. 13.2.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=6joAiQT1g4>

62 Honko & Mustonen, 2021. Lisää taitoja ja mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen: tavoitteena tasa-arvoisempi ja kielitietoisempi varhaiskasvatus. Journal of Early Childhood Education Research, 10(2), 28-44. <https://journal.fi/jecer/article/view/114155>

63 Honko, 2023. Mari Honko: Kielitietoisuus ja monikielisyys varhaiskasvatuksessa. Video. 13.2.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=6joAiQT1g4>

64 Tampereen kaupunki, 2022. Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-10/Tampere_varhaiskasvatussuunnitelma_2022_www.pdf

65 Aalto, Mustonen, Järvenoja & Saario, 2019. Monikielisen oppijan matkassa. Verkkosivusto opettajankoulutukseen. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos. <https://monikielisenoppijanmatkassa.fi>

Saksankielisen varhaiskasvatuksen toimintamalli

Perustiedot toimipisteestä

Kissanmaan päiväkotijoukko sijaitsee Tampereella, Kissanmaan kaupunginosassa. Päiväkodissa tarjotaan varhaiskasvatusta 0–5-vuotiaille lapsille. Kissanmaan päiväkodin toiminta perustuu lapsilähtöisyyteen, positiiviseen pedagogiikkaan, avoimeen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön perheiden kanssa. Kissanmaan päiväkodissa on kuusi ryhmää, joista kaksi on kaksikielisiä. Päiväkodissa toteutetaan suomalaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista varhaiskasvatusta, ja toimintakielinä kaksikielisissä ryhmissä ovat saksa ja suomi.

Yksi Suomen ensimmäisistä kunnallisista vieraskielisistä päiväkotiryhmistä aloitti toimintansa Tampereella Jussinkylän päiväkodissa vuonna 1987. Se syntyi vanhempien aloitteesta Tampereen Suomalais-Saksalaisen Yhdistyksen sekä Goethe-Instituutin tuella, ja oli lähinnä tarkoitettu kaksikielisille perheille tai saksankielisissä maissa asuneiden perheiden lapsille.

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen

Kissanmaan kaksikielisen varhaiskasvatuksen ryhmät ovat avoimia kaikille. Kaksikielisiin varhaiskasvatusryhmiin otettavien lasten ei tarvitse osata saksaa. Paikan saamiseksi riittää perheen kiinnostus saksan kieltä kohtaan. Paikkaa saksankielisessä ryhmässä haetaan normaalin hakumenettelyn mukaisesti.

Kissanmaan päiväkodissa tarjotaan laajamittaista kaksikielistä varhaiskasvatusta. Koska lapsilla on erilaisia kielitaustoja, voi toteutus saman ryhmän sisällä vaihdella kielirikasteisesta laajamittaiseen. Uusi lapsi totutellaan uuteen kieleen vähitellen ja kielitaidon karttuessa kohdekielen osuutta lisätään lapsikohtaisesti.

Pedagoginen malli

Kaksikielinen varhaiskasvatus tarkoittaa kahden kielen läsnäoloa lasten arjessa, niin kohdekielen kuin suomen kielen. Molempien kielten käyttöön kannustetaan. Varhaiskasvatuksessa toimitaan kokopäiväpedagogiikan mukaisesti; jokainen hetki on mahdollinen oppimistilanne. Varhaiskasvatuspäivän aikana mahdollisia kohdekielen oppimistilanteita ovat esimerkiksi yksilölliset kommunikointitilanteet siirtymätilanteissa, ulkoilussa ja toimintatuokioilla. Kaksikielisen toiminnan toteutumiseen vaikuttaa myös henkilöstön kieliresurssi, joka voi vaihdella vuosittain.

Lapsen kielelliset valmiudet ja taidot huomioidaan. Kunkin lapsen kanssa käytetään kohdekieltä yksilöllisesti. Tärkeä tavoite on motivoida lasta kielen oppimiseen. Samassa ryhmässä voi olla lapsia, joiden kohdalla kohdekielen määrä toteutuu kielirikasteisesti ja lapsia, joiden kohdalla määrä toteutuu laajamittaisesti. Ryhmässä on usein lapsia, jotka tarvitsevat vahvaa tukea oman äidinkielen, suomen, vahvistamiseen. Tällöin yksilöllisissä vuorovaikutustilanteissa pai-

nottuu suomen kieli. Oman äidinkielen vahvistaminen tukee myös kohdekielen oppimista. Toisaalta ryhmässä on lapsia, joita voidaan vahvistaa jo molemmissa kielissä.

Suomen kieltä käytetään tietoisesti esimerkiksi emotionaalisissa ja turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa, lapsen huomion saamiseksi ja ylläpitämiseksi, lapsen keskustelun mahdollistamiseksi ja näin myös ryhmään kuulumisen tunteen vahvistamiseksi silloin, kun lapsi on äidinkieleltään suomenkielinen.

Kun lapselle opetetaan saksaa, hyödynnetään leikillisyyttä ja toiminnallisuutta. Lapsia motivoivat usein eniten laulut, lauleluleikit, loruleikit, liikuntahetket ja kirjat, joissa lapsi pääsee osallistumaan mahdollisimman paljon itse ja joissa lapsen ymmärrystä tuetaan visuaalisesti.

Lapsen saksan kielen ilmaisua tukee saksaa puhuvan kasvattajan läsnäolo ja osallistuminen juonellisiin leikkeihin, kuten kotileikkiin. Lapset oppivat kohdekieltä muun muassa henkilöstön mallintamisen kautta leikeissä ja vertaisoppien.

Lasta rohkaistaan kokeilemaan erilaisia sanoja ja ilmaisuja. Turvallisen ilmapiirin luomisella on tässä suuri merkitys. Lapselle toistetaan saksankielinen ilmaisu oppimisen tueksi. Lapsi oppii kohdekieltä, kun henkilöstö puhuu saksaa keskenään tai saksaa taitavien lasten kanssa. Monipuolinen visuaalinen tuki ja leikkiympäristö tukee kohdekieleen vielä tutustuvien lasten oppimista.

Erilaiset tarkkaavaisuus- ja itsesäätelytaitoja edistävät sääntöleikit ovat suositeltavia varhaiskasvatuksen arkeen. Tällaisia leikkejä ovat esimerkiksi niin kutsutut LeKe-leikit, kuten Kim-leikki. LeKe on lyhenne sanoista leikitään ja keskitytään. LeKe-leikkejä leikitään sekä suomeksi että saksaksi.

Sekä suomen että kohdekielen oppimiseksi tärkeä on kannustaa lasten vanhempia käyttämään omia äidinkieliään lastensa kanssa.

Kaksikielisen toiminnan toteutus

Seuraavassa kuvataan päivittäin toistuvia perushoidollisia tilanteita tai toimintatuokioita, joihin sisältyy sekä äidinkielen että saksan kielen oppimista.

Päiväkodissa on pääsääntöisesti kiinteä päivärytmi. Aamupiiri sekä ohjatut tuokiot ovat osa sitä. Ohjattujen tuokioiden pituus vaihtelee lasten iästä, kiinnostuksesta, kielellisistä lähtökohdista ja päivän muusta aikataulusta riippuen.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Aamupiiri

Aamupiirille on hyvä luoda säännöllisesti toistuva rakenne, joka sisältää esimerkiksi kolme tai neljä elementtiä. Rakennetta havainnollistetaan lapsille jollakin konkreettisella ja visuaalisella, kuten sormin tai kuvin. Kasvattajalla tulee olla suunnitelma aamupiirin kulusta. Näin piirin pitäminen selkiytyy ja myös lapsia on helpompi ohjata. Kun rakenne toistuu säännöllisesti, lapset kokevat turvaa ja ennakoitavuutta.

Ennakoitavuus taas tukee tarkkaavaisuutta, joka edistää kaikenlaista ajattelua ja oppimista.

Aamupiiri pidetään joinakin päivinä saksaksi ja joinakin suomeksi. Näin lapset saavat samoja sisältöjä ja sanastoa molemmilla kielillä eri päivinä. Saksaa puhuva työntekijä käyttää tarvittaessa myös suomea esimerkiksi lapsen tarkkaavaisuuden ja osallisuuden tunteen ylläpitämiseksi.

Piirin alussa lauletaan saksankielinen aamulaulu, esimerkiksi ”Guten Morgen, guten Morgen sagen alle Kinder”, ja leikitään jokin toiminnallinen leikki, esimerkiksi vahtikoiraleikki, jonka saksalainen versio on ”Bello, Bello, dein Knochen ist weg”.

Laulun/leikin jälkeen käydään joka aamu läpi päiväjärjestys kuvin tuettuna ja lasketaan lapsimäärä kohdekielellä sekä käydään läpi viikonpäiviä, kuukausia, vuodenaikoja.

Piirin aikana työntekijä keskustelee lasten kanssa henkilökohtaisesti joko suomeksi tai saksaksi lapsen kielitaidosta riippuen. Lapsen puhuessa saksaa myös muut lapset kuulevat kohdekieltä, lapsen puhuessa suomea työntekijä voi kommentoida lapsen puheen sisältöä

Liikuntahetki

Liikuntahetket toteutetaan joko suomen- tai saksankielisinä. Saksankielisissä liikuntahetkissä ohjeet voivat tulla ensin saksaksi, minkä jälkeen saksaa ymmärtävä lapsi saa halutessaan kertoa ohjeet suomeksi toisille lapsille. Lapsen yksilöllisessä ohjauksessa huomioidaan lapsen pääasiallinen kommunikointikieli.

Arjen taidot

Ennen ruokailuhetkeä toivotetaan hyvää ruokahalua, saksaksi Guten Appetit, tai lausutaan saksankielinen ruokaloru, joka voi olla esimerkiksi ”Auf der Straße sitzt ein Hase, pfeift ein Lied, guten Appetit!”.

Ruokailuteeman yhteydessä lasten kanssa katsellaan ruokakuvia ja niistä keskustellaan ennen ruokailua piirillä sekä suomeksi että saksaksi esimerkiksi Hatschi Patschi –leikin muodossa.

Ruokailussa toistuvat tutut kohteliaisuusfraasit molemmilla kielillä työntekijästä ja tilanteesta riippuen. Lapset kuulevat fraaseja molemmilla kielillä ja lapsia rohkaistaan kokeilemaan ilmaisuja kohdekielellä. Kuvatuen lisäksi ilmaistaan käsien pesuun liittyviä vaiheita saksan kielellä.

Lepohetki

Lepohetken alussa jokaisella lapsella on mahdollisuus hakea kirjahyllystä kirja. Kirjoja on sekä suomeksi että saksaksi. Lapsi katselee tai lueskelee kirjaa rauhallisesti omassa sängyssään. Lepohetken aikana on tärkeää rauhoittua. Kirjat kerätään siinä vaiheessa, kun ainakin suurin osa lapsista on saapunut lepohuoneeseen. Tämän jälkeen kasvattaja lukee kaikille lapsille yhteisesti kirjan joko suomeksi tai kohdekielellä. Jos suurimmalla osalla lapsista äidinkieli on suomi, oma äidinkieli rauhoittaa lepoa parhaiten. Kohdekielistä

kirjallisuutta kannattaa kuitenkin kokeilla. Tarvittaessa hyödynnetään myös lepoa varten soveltuvia, rauhallisia äänisatuja. Esimerkiksi pienille lapsille suunnatut selkosadut voivat rauhallisen temponsa puolesta soveltua hyvin lasten rauhoittumisen tueksi.

Pukeminen

Pukemistilanteita on päiväkodissa päivittäin. Vaatekappaleet tarjoavat lapselle konkreettisen ja luontevan visuaalisen tuen saksan oppimiseen. Saksaa puhuva kasvattaja vuorovaikutustilanteessa osoittaa ja samalla nimeää vaatekappaleita. Kuvatukea käytetään esimerkiksi kasvattajan kaulanauhassa roikkuvien vaatekuvien avulla, joita puhuttaessa osoitetaan. Kuvia asetetaan näkyville ryhmän eteiseen, jolloin kuvia osoitetaan vaatekappaleita nimeten. Työntekijät sanoittavat pienille lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu, esimerkiksi käyttämällä fraaseja: ”Nyt puetaan housut.” tai ”Missä sinun hanskasi ovat?”.

Kielirikasteinen kaksikielinen varhaiskasvatus

Aamupiiri

Kielirikasteisessa toiminnassa aamupiirillä toivotetaan sekä suomeksi että saksaksi hyvää huomenta ja aikuinen käy päivän toiminnot läpi suomeksi. Saksan kieltä käytetään myös viikonpäiviä ja toimintaa nimettäessä. Aloituksen jälkeen aamupiirillä leikitään toiminnallisia leikkejä, joihin integroidaan saksaa. Esimerkkinä Myrkkysieni- tai Kim-leikki. Leikit leikitään ensin suomeksi. Leikkien tullessa tutuiksi lapsille, lisätään saksan kieltä. Leikkiessä käytetään saksaa sekä suomea, esimerkiksi värejä harjoitellessa väri nimetään saksaksi ja suomeksi.

Liikuntahetki

Työntekijästä riippuen liikuntahetket painottuvat joko suomen- tai saksankielisinä. Työntekijä antaa lapsille toimintaohjeet suomeksi. Lyhyitä ohjeita kuten esim. tulkaa tänne!, kuuntele! ym. annetaan mahdollisuuksien mukaan myös saksaksi. Yksilöllisissä keskusteluissa lapsen kanssa huomioidaan lapsen pääasiallinen kommunikointikieli.

Ruokailu ja arjen taidot

Ryhmässä saksaa puhuva aikuinen keskustelee ruokapöydässä saksaksi lapsille, vaikka kaikki eivät ymmärtäisi kieltä. Pöydissä on saksaa osaavia lapsia, jolloin muut lapset kuulevat saksan kieltä. Keskustelun lomassa aikuisella on mahdollisuus kertoa suomeksi mistä aiheesta hän puhui saksaksi. Aikuinen käyttää saksaa kysyessään lapselta esimerkiksi ”Haluatko maitoa vai vettä?” Kun sanat tulevat tutuiksi, rohkaistaan lapsia vastaamaan saksaksi ”maitoa/vettä/näkkäri/pastilli, kiitos”.

Jos kielirikasteisessa ryhmässä on pieniä lapsia, pottailun lomassa voidaan lukea saksankielisiä kirjoja/ tai lorutella. Tuttuja fraaseja kuten ”pese kädet” käytetään vessassa lasten kanssa.

Pukeminen

Pukemistilanteita on päiväkodissa säännöllisesti. Vaatekappaleet tarjoavat lapselle konkreettisen ja luontevan visuaalisen tuen saksan oppimiseen. Saksaa puhuva kasvattaja

vuorovaikutustilanteessa osoittaa ja samalla nimeää vaatekappaleita. Kuvatukea käytetään esimerkiksi kasvattajan kaulassa roikkuvien vaatekuvien avulla, joita puhuttaessa osoitetaan. Kuvia asetetaan näkyville ryhmän eteiseen, jolloin kuvia osoitetaan vaatekappaleita nimeten. Työntekijät sanoittavat pienille lapsille, mitä seuraavaksi tapahtuu, esimerkiksi käyttämällä fraaseja: "Nyt puetaan housut." tai "Missä sinun hanskasi ovat?".

Ideita saksankielisiin tuokioihin

Kun tuokion aiheena ovat tunteet, käytetään esimerkiksi Fanny-tunnekortteja. Lapsilta kysytään, miltä kuvassa esiintyvistä eläimistä tuntuu ja miksi. Visuaalinen tuki auttaa lapsia seuraamaan saksankielistä tuokiota. Lapsille puhutaan saksankielisen tuokion aikana tarvittaessa myös suomea, koska suomen kieli tukee lapsen ymmärrystä ja osallistumista yhteiseen hetkeen.

Yhtenä päivänä viikossa lapset saavat esitellä oman lelunsa. Tuokioita ohjataan kasvattajasta riippuen joko suomeksi tai joustavasti kaksikielisesti.

Tuokioissa leikitään erilaisia leikkejä, joita kasvattajat ohjaavat joko suomeksi tai saksaksi. Kun samoja leikkejä leikitään molemmilla kielillä, lapset oppivat sanastoa sekä suomeksi että saksaksi.

Tuokioissa juhlitaan myös lasten syntymäpäiviä, joihin suunnitellaan ryhmän omat rutiinit. Rutiini voi olla esimerkiksi seuraava: Kasvattajat valmistavat lapselle syntymäpäiväkortin, johon toivutus kirjoitetaan saksan kielellä. Lapsi saa ottaa kortin syntymäpäiväjuhlintaan tarkoitetusta aarrearkusta. Aarrearkussa on myös pieni pussi, josta lapsi valitsee itselleen esimerkiksi kaksi tarraa lahjaksi. Lapselle lauletaan onnittelulaulu kolmella kielellä: suomeksi, saksaksi ja englanniksi. Lapsi saa myös valita laulun tai leikin, jonka haluaa yhdessä leikittävän. Syntymäpäiväritiineja käydään kasvattajasta riippuen joko suomeksi tai saksaksi.

Ohjattu suomenkielinen toiminta

Kissanmaan päiväkodissa järjestetään koko talon viisivuotiaille yhteistä toimintaa. Kaikista talon viisivuotiaista muodostetaan pieniä ryhmiä, jotka toimivat kiinteinä pienryhminä koko toimintakauden ajan. Toiminta on suomenkielistä ja se voi sisältää muun muassa suomen kieltä, matemaattista ajattelua sekä tunnetaitoja kehittävää toimintaa. Toiminnan tärkeänä tavoitteena on tukea lasten yhteistyötaitoja.

Viskaritoimintapäivinä kaksikielisen ryhmän alle viisivuotiaille lapsille voidaan järjestää omaa suomen kielen kehitystä tukevaa toimintaa. Pienemmille voidaan suunnitella viikoittain esimerkiksi tuokioita, joilla keskitytään lukemaan suomenkielisiä kirjoja. Kirjan lukemisen yhteyteen voidaan suunnitella esimerkiksi suomen kielen ilmaisuun liittyviä harjoituksia. Lasten kanssa voidaan keskustella kirjan sisällöstä kuvien avulla. Lapsille voidaan suunnitella myös tehtäviä, joissa lapset saavat järjestää tarinan sisällöstä kertovat kuvat tarinan mukaiseen järjestykseen.

Kulttuuri- ja katsomuskasvatus

Saksankielisen kulttuurialueen juhlia suunnitellaan ja toteutetaan sekä omassa ryhmässä, kotialueena että yhteistyössä esiopetus- ja alkuopetushenkilöstön kanssa.

Juhlien yhteydessä on tärkeää tiedottaa vanhempia juhlien sisällöistä, jotta heillä on mahdollisuus esittää kysymyksiä tai tehdä osallistumisvalinta. On hyvä muistuttaa, että katsomuksellisia elementtejä sisältävä toiminta on päiväkodissa pitkälti yleissivistävää ja normaalia varhaiskasvatustoimintaa.

Juhla ja ajankohta	Kuka? Mikä?	Miksi?	Miten juhlitaan?
Erntedankfest (Sadonkorjuujuhla) lokakuussa	Kyseessä on juhla, jossa kiitetään syksyn sadosta. Saksassa yleisiä teemoja ovat leipä ja erilaiset vihannekset ja hedelmät.		Askartelua luonnonmateriaaleista, leivotaan esimerkiksi leipää tai sämpylöitä. Lauletaan saksalaisia satolauluja.
Martinsdag (Lyhtyjuhla) marraskuussa	Pyhä Martin (Martinus Toursilainen) oli tärkeä pyhimys keskiajan Euroopassa. Hän oli roomalainen sotilas, joka legendan mukaan tapasi talvella kerjäläisen, joka paleli. Martin leikkasi viittansa kahtia ja antoi toisen puolikkaan kerjäläiselle. Martin tunnettiin hyväntahtoisuudestaan ja hän sai piispan arvon vuonna 371.	Juhlitaan hyväsydämisyyttä, jakamista ja lähimmäisen auttamista.	Päiväkodeissa ja kouluissa askarrellaan lyhtyjä (Laterne). Illalla järjestetään lyhtykulkueita (Laternenumzug), joissa lauletaan lyhtylauluja ja kuljetaan yhdessä. Tunnettuja lauluja ovat esim. "Laterne, Laterne, Sonne, Mond und Sterne" sekä "Ich geh mit meiner Laterne". Kissanmaan päiväkodin kaksikieliset ryhmät sekä Tammelan koulun kaksikieliset 0–2 luokat järjestävät vuosittain marraskuussa yhteisen lyhtyjuhlan.
Nikolaustag (Pyhän Nikolauksen päivä) joulukuussa	Pyhä Nikolaus oli Myran piispa, joka auttoi köyhiä ja lapsia.	Hyvien tekojen ja lahjojen perinne. Nikolaus muistuttaa anteliaisuudesta.	Lapset puhdistavat kenkensä tai saappaansa ja jättävät ne oven eteen 5.12. illalla. Nikolaus tuo makeisia, hedelmiä tai pieniä lahjoja yön aikana. Päiväkodissa/koulussa Nikolaus saattaa vierailla ja jutella lasten kanssa (usein aikuinen pukeutuu Nikolaus-asuun). Lasten kanssa voi askarrella pieniä Nikolaus-hahmoja, värittää värityskuvia ja laulaa esim. "Lasst uns froh und munter sein", joka on suosittu laulu Nikolauksesta.
Weihnachten (Joulu)	Joulu on Saksassa monille vuoden tärkein juhla. Kristityt juhlivat vuosittain Jeesuksen syntymää. Myös useille muille muiden katsomusten edustajille joulu on vakiintunut perinne. Joulutorit kuuluvat saksalaiseen jouluperinteeseen.	Joulu on yksi oiva mahdollisuus edistää lasten katsomustietoisuutta yleisivistävällä tavalla.	Askarrellaan ja leivotaan. Lauletaan saksankielisiä joululauluja, kuten Leise rieselt der Schnee. Keskustellaan joulun merkityksestä sekä erilaisista tavoista viettää joulun aikaa.
Fasching (Karnevaali) helmi–maaliskuussa	Iloinen juhla ennen pääsiäispaastoa. Tunnetaan eri nimillä eri alueilla: Fasching, Fastnacht, Karneval. Saksan länsi- ja eteläosissa sekä Sveitsissä tämä on erityisen suosittu juhla.		Päiväkodeissa ja kouluissa järjestetään naamiais- ja juhlia. Kissanmaan päiväkodin kaksikieliset ryhmät juhlivat yhdessä Tammelan koulun kaksikielisen esikouluryhmän kanssa Faschingia. Lapset pukeutuvat hassuihin ja värikkäisiin asuihin. Musiikkia, leikkejä, herkuja ja serpentiiniä.
Ostern (Pääsiäinen) huhtikuussa	Suomessakin tuttu pääsiäinen	Mahdollisuus edistää lasten katsomustietoisuutta yleisivistävällä tavalla.	Pääsiäisaskartelut, munien maalaus. Puhutaan myös pääsiäispupusta ("Osterhase"), jonka piilottamia munia etsitään lasten kanssa.
Maifeiertag (Suomessa Vappu) 1. toukokuuta	Työn juhlapäivä		Puhutaan työn juhlasta. Voidaan juhlia esimerkiksi piknikin muodossa.

Taulukko 1. Saksalaiseen traditioon liittyviä juhlia

Kaksikielisten ryhmien yhteistyötahot

- **Saksankielisen kasvatuksen tuki ry -vanhempainyhdistys**
- **Tammelan koulun kaksikielisten ryhmien esiopetus- ja alkuopetushenkilöstö**

Koulun ja esiopetuksen henkilöstön kanssa järjestetään yhteistyötapaamisia syksyisin. Koulun kanssa vietetään yhteisiä juhlia (lyhtyjuhla, Nikolaus ja Fasching). Viskari-ryhmien ja esiopetuksen yhteistyö, esimerkiksi viskareiden tutustumispäivä esikouluun.
- **Saksankieliset yhteistyöoppilaitokset**

Oppilaitosten kanssa tehdään yhteistyötä opiskelija-harjoittelujen järjestämiseksi.

Materiaalivinkit

Kaksikielisiä varhaiskasvatusryhmiä varten tehty materiaali sisältää sekä sanakirjan viskareille että toimintaideoita sisältävän käsikirjan. Toimintakauden edettyä ryhmän isoimmilla eli viisivuotiailla on mahdollisuus kartoittaa omaa kohdekielen kehittymistään viskareille suunnitellun sanakirjamateriaalin avulla. Esimerkiksi kevätkaudella tähän voidaan varata kiinteä päivä viikosta tai kuukaudesta, jolloin viskarit voivat harjoitella teemoittain erilaisia sanastoja kyseisen sanakirjan avulla. Sanakirja siirtyy viskarilaisen mukana esikouluun, jossa sitä voi edelleen käyttää.

Kleines Handbuch zum Deutsch lernen und fördern + mein Wörterbuch (Opetushallituksen rahoittama hanke).

Materiaali löytyy opetushallituksen kaksikielisen opetuksen sivuilta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/saksa_paivakoti_eskari_kasikirja_v6_WEB%5B1%5D.pdf

LeKe –leikkien linkkivinkit: Leikitään ja keskitytään 2025

<https://www.keskitytaan.fi>

Tietoa kaksikielisestä opetuksesta Opetushallituksen verkkosivuilla:

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kaksikielinen-opetus>

